

Pietro Perugino [perudżino], *Pokłon trzech króli*, fresk, 1504 (kaplica Santa Maria dei Bianchi w Città della Pieve, Włochy)

¹ **wydziewać** – nadziwić

² **miece** – miota, rzuca

³ **mierz się sobie** – czują do Ciebie wstręt

⁴ **roście** – roślinie

⁵ **wybranego złota** – tu: czystego złota

⁶ **koło miesięczne** – sferę księżyca (miesiąca); według dawnych wyobrażeń ziemię otaczały przezjrzyste sfery, do których były przyłączone planety i gwiazdy

⁷ **raczysz ji pomnieć** – raczysz go pamiętać

⁸ **przychędożył** – przyozdobił

⁹ **żeś go...** – że prawie go zrównałeś z aniołami

¹⁰ **swawolne** – swobodne, wolne

¹¹ **władnie** – władą

Wskazówki do lektury

Psalterz Kochanowskiego. *Psalterz Dawidów* (tj. Dawidowy) – swobodna poetycka przeróbka *Księgi Psalmów* – to jedno z najważniejszych dzieł Kochanowskiego. Poeta przez wiele lat pracował nad tym obszernym, liczącym 150 utworów zbiorem poetyckim. Można odnieść wrażenie, że tak jak w pieśniach chciał dać literaturze polskiej wzór doskonałej liryki, tak w psalmach starał się stworzyć model polskiej poezji religijnej. Pieśniom patronował Horacy, natomiast psalmom – biblijny król Dawid, uchodzący w epoce renesansu za największego poetę Pisma Świętego.

Dawid i Horacy. Renesans jest epoką, w której swobodnie mieszały się wątki rozmaitych tradycji. Twórcy uważali wówczas, że poeci i filozofowie antyczni przekazywali tę samą prawdę co autorzy Biblii. Kochanowski nie dostrzegał więc sprzeczności między Horacym i Dawidem. Dlatego jego psalmy, choć oparte na tekstach biblijnych,

Jan Kochanowski Psalm 8

Wszchemocny Panie, wiekuisty Boże,
kto się Twym sprawom wydziewać¹ może?
Kto rozumowi, którym niezmierny
ten świat stworzony?

Gdziekolwiek słońce miece² strzały swoje,
wszędę jest zacne święte imię Twoje,
a sławy niebo ogarnąć nie może
Twej, wieczny Boże!

Niech źli, jako chcą, Ciebie mierz³ sobie;
z ust niemowląt roście⁴ chwala Tobie
ku większej hańbie i ku potępieniu
złemu plemieniu.

Twój czyn jest niebo. Twoich rąk robota
gwiazdy jaśniejsze wybranego złota⁵;
Ty coraz nowym światłem zdołasz wdzięcz⁶
koło miesięczne⁶.

A człowiek co jest, że Ty, niestworzony
wszystkiego twórcą i Pan niezmierny,
raczysz ji pomnieć⁷? Czym jest syn człowieczy
godzien Twej pieczy?

Takeś go uczcił i przychędożył⁸,
żeś go z anioły tylko nie położył⁹,
postawiłeś go panem nad zacynymi
czyny swoimi.

Dałeś w moc jego wszystkie bydła polne,
dałeś i leśne zwierzęta swawolne¹⁰,
on na powietrzu ptactwem, pod wodami
władnie¹¹ rybami.

Wszchemocny Panie, wiekuisty Boże,
kto się Twym sprawom wydziewać może?
Kto rozumowi, którym niezmierny
ten świat stworzony?

Czytamy, analizujemy, interpretujemy

- 1 Wyjaśnij, jaki obraz Boga wylania się z *Psalmu 8*. Porównaj ten obraz z wizerunkiem Stwórcy ukazany w czarnoleskim *Hymnie*.
- 2 Omów wizję świata zaprezentowaną w *Psalmie 8* i *Hymnie*.
- 3 Przedstaw obraz człowieka ukazany w *Psalmie 8*. Porównaj go z obrazem człowieka z wybranych pieśni Kochanowskiego.
- 4 Jaką rolę odgrywa pierwsza strofa psalmu? Nazwij środek poetycki wykorzystany na początku utworu.
- 5 Jaką funkcję pełnią w psalmie Kochanowskiego pytania retoryczne? Odpowiedz, odwołując się do wybranych przykładów z tekstu.

Jan Kochanowski *Psalm 47*

Kleszczmy¹ rękoma wszyscy zgodliwie²,
Wszyscy śpiewajmy Panu chętliwie³,
Panu nad pany, Panu groźnemu,
Królowi wszego świata możnemu⁴.

Ten niedobyte⁵ podał nam grody⁵,
Ten pod nas możne podbił narody,
Dał nam w dziedzictwo i w używanie
Włość Jakubową⁶, swoje kochanie.

Oto w swój kościół w wesołym pieniu⁷,
Oto wstępuje w głośnym trąbieniu;
Dajcie cześć Panu, dajcie naszemu,
Śpiewajcie Bogu, Bogu wiecznemu!

Ten władnie światem sam niezmiernym,
Temu śpiewajcie pieniem uczonym;
Wszystkim narodom Ten rozkazuje
I wiecznie na swym tronie króluje.

Mocarze ziemscy k'Niemu⁸ przystali,
Królowie królem swym Go wyznali;
Wielka cześć Jego, cześć niezmiernona,
Niebem nie może być ogarniona.

mają formę horacjańską, a *Psałterz* jest doskonałym przykładem renesansowej syntezy tradycji antycznej i biblijnej.

Idee renesansowe w *Psałterzu*. *Psalm 8*, ujęty w kształt antycznej **strofy safickiej** (trzy wersy 11-zgłoskowe, jeden 5-zgłoskowy), przypomina czarnoleski *Hymn*. Bóg jest tu wielkim artystą, człowiek zaś – istotą doskonałą, wywyższoną nad inne stworzenia. Renesansowy poeta szukał bowiem w biblijnej *Księdze Psalmów* potwierdzenia renesansowych koncepcji Stwórcy i stworzenia.

Uniwersalność dzieła Kochanowskiego. *Psałterz* powstawał w okresie gorących dyskusji religijnych doby reformacji, Kochanowski jednak jako typowy renesansowy humanista dążył w swoim dziele do pokoju i zgody. Chodziło mu o stworzenie zbioru psalmów dla wszystkich chrześcijan, uważał bowiem, że żaden Kościół „nie ogarnie” Boga. Miarą sukcesu poety jest fakt, że w XVI-wiecznej Polsce psalmy Kochanowskiego śpiewano zarówno w katolickich kościołach, jak i w protestanckich zborach.

Wskazówki do lektury

Psalmy – pieśni wspólnoty. Wiele spośród psalmów towarzyszyło różnym ceremoniom religijnym, w czasie których wierni oddawali cześć Bogu. Widać to wyraźnie w *Psalmie 47*, w którym poeta zwraca się do swoich braci w wierze.

¹ **kleszczmy** – klaszczmy

² **zgodliwie** – zgodnie

³ **chętliwie** – chętnie, ochotczo

⁴ **możnemu** – potężnemu

⁵ **niedobyte...** – pozwolił nam zdobyć niezdojbyte miasta

⁶ **Włość Jakubową** – ziemię Jakuba; Jakub, zwany też Izraelem, patriarcha biblijny

⁷ **pieniu** – śpiewie

⁸ **k'Niemu** – do Niego